

Схема створення штучної підсудності та заходи боротьби з нею

УДК 343.15

Лаушкін А.О., студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

Розглянуто поняття «штучна підсудність» як підстава, що породжує корупцію, а також запропоновані шляхи усунення існуючих колізій у чинному законодавстві України.

Рассмотрено понятие «искусственная подсудность», как основание, которое порождает коррупцию, а также предложены пути устранения существующих коллизий в действующем законодательстве Украины.

The notion of "artificial jurisdiction" as a base which generates corruption, as well as the ways to address existing conflicts in the current legislation of Ukraine.

Ключові поняття: штучна підсудність, регресний позов, преюдиціальна сила.

В українському законодавстві існують колізії, які дозволяють обходити закон, не порушуючи його. Однією з них є штучна підсудність, яка навіть узаконена Верховним Судом України.

Господарючі суб'єкти в процесі своєї діяльності час від часу беруть участь в судових спорах. Деяким з них дуже вигідно, щоб справи розбиралися в потрібному їм місці, бо в сучасному судовому апараті присутні такі негативні явища, як корупція. Але в статті 109 Цивільного процесуального кодексу й частині другій статті 15 Господарського процесуального кодексу наводиться загальне правило підсудності, згідно з яким позов подається за місцем знаходження відповідача.

Однак, був знайдений спосіб, як обійти ці норми, і він називається створення штучної підсудності. Згідно з частиною 1 статті 113 ЦКУ [1] та частиною 3 статті 15 ГКУ [2], позов до декількох відповідачів подається за місцем знаходження одного з них за вибором позивача. Тобто суть

штучної підсудності в тому, щоб залучити до справи додаткового відповідача з потрібного регіону.

Постає питання, як особі, яка не причетна до справи, стати в даній справі відповідачем? Кредитори придумали досить простий, але ефективний спосіб: оформити на боржника договір поруки без відома останнього. Відповідно до Цивільного кодексу України, одним з видів забезпечення зобов'язання є порука. Частина 1 статті 553 Цивільного кодексу (ЦК) України визначає, що, згідно з договором поруки, поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку [1]. При цьому ні в статті 553, ні в наступних статтях параграфу 3 глави 49 ЦК України, що стосується поручительства, не сказано, що сторонами договору поруки обов'язково є кредитор, боржник і поручитель. Іншими словами, згода боржника не обов'язкова. Жодна зі згаданих статей також не встановлює ні обов'язкової згоди боржника на укладення договору поруки, ні навіть обов'язкового оповіщення боржника про укладення угоди, що стосується поручительства за його боргами. Втім, положення ГК України не містять і прямого дозволу на укладання таких угод.

В результаті утворюється неоднозначна теоретико-правова ситуація. З одного боку, тут вступає в силу один із загальних принципів цивільного права «дозволено все, що не заборонено законом». З іншого – деякі положення ЦК України опосередковано вказують на те, що боржник все-таки не може не мати відношення до договору поручительства (наприклад, у статті 558 ЦК України сказано, що поручитель має право на оплату послуг, наданих ним боржникові, а кредитор в цій статті взагалі не згадується). За таких умов чітке і однозначне вирішення питання могла дати лише судова практика, а якщо точніше – практика Верховного Суду України (ВСУ), правові позиції якого з недавнього часу стали загальнообов'язковими в силу положень процесуальних кодексів. В результаті утворюється неоднозначна теоретико-правова ситуація. З одного боку, тут вступає в силу один із загальних принципів цивільного права «дозволено все, що не заборонено законом». З іншого – деякі положення ЦК України опосередковано вказують на те, що боржник все-таки не може не мати

відношення до договору поручительства (наприклад, у статті 558 ЦК України сказано, що поручитель має право на оплату послуг, наданих ним боржникові, а кредитор в цій статті взагалі не згадується).

Верховний Суд України в своїй ухвалі від 14 серпня 2012 року по справі №3-35гс12 зазначив, що законодавством України не встановлено обов'язок кредитора та поручителя попереджати боржника про укладення договору поруки з метою забезпечення виконання його зобов'язань перед кредитором, а волевиявлення боржника під час укладення договору поруки не є істотною умовою договору поруки.

Своїм рішенням Верховний Суд фактично узаконив створення штучної підсудності. Це дозволить недобросовісним особам зловживати цими нормами. Іншими словами, боржник не має прямого відношення до договору поручительства за своїми зобов'язаннями, а отже, не має і шансів визнати такою недійсним з огляду на те, що поручительство виникло проти його волі і без його відома.

Слід відмітити, щоб не стати жертвою такої схеми, можна в договір включати пункт, що без відома боржника ніхто не має права оформляти поруку, але це стосується лише випадків, коли можливо внести поправки. Наприклад клієнти банків і фінансових установ не мають змогу змінювати умови договору.[3]

Якщо ж боржник не з'явиться на суді, то це призведе до ще більш негативних наслідків. Підставний поручитель сплатить за зобов'язанням, а основному боржнику пред'явить регресний позов. А на стороні першого буде преюдиціальна сила минулого судового рішення.

Щоб вирішити це питання, Верховна Рада України повинна прийняти поправку до закону, згідно з якою забороняється укладати договір без відома боржника. Чому вона до цього моменту ще не зробила, остається запитанням.

Таким чином, українське законодавство не досконале. Мається досить колізій, як ми бачимо на прикладі штучної підсудності. Тому необхідно знати про них, щоб не стати жертвою таких білих місць в законодавстві.

Література

1. Цивільний кодекс України [Текст] : Закон України від

16.01.2003 р. № 436-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

2. Господарський кодекс України [Текст] : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

3. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.

Зав. кафедри
правового регулювання економіки
к.ю.н., проф.

Сергієнко В. В.

Керівник, к.ю.н., ст. викладач

Биба Н.М.

Автор

Лаушкін А.О.